

УДК 64.652-053.81:331.56

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2024-2-11>

Кушта Вероніка Сергіївна

студентка,
Вінницький державний педагогічний
університету імені Михайла Коцюбинського
ronikushta@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-8340-3872

Фуштей Оксана Василівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
fyshtey5@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2330-6745

СОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ, ЯКА ВТРАТИЛА РОБОТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджуються соціальні особливості молоді, яка втратила роботу в умовах воєнного стану. Проаналізовано основні проблеми, з якими стикається ця категорія населення, зокрема соціальні, економічні та психологічні аспекти безробіття.

Пропонуються можливі шляхи підтримки молоді в умовах воєнного стану, зокрема через соціальні ініціативи, державні програми та психологічну допомогу.

Вступ. Втрата роботи серед молоді в умовах воєнного стану є однією з найважливіших соціально-економічних проблем сучасної України. Воєнні дії спричинили масове закриття підприємств, зміну ринку праці та значне погіршення економічної стабільності населення. Молодь, яка втратила роботу, стикається не лише з фінансовими труднощами, а й із соціальною ізоляцією, втратою професійної ідентичності та зниженням самооцінки. У даній статті розглядаються основні соціальні, економічні та психологічні наслідки безробіття серед молоді, а також шляхи їх подолання.

Мета роботи. Дослідити соціальні особливості молоді, яка втратила роботу в умовах воєнного стану, та визначити основні виклики, з якими вона стикається. Важливо оцінити рівень впливу безробіття на соціальну адаптацію, психоемоційний стан та економічне становище молодих людей.

Наукова новизна. Робота пропонує комплексний аналіз соціальних і психологічних аспектів безробіття серед молоді в умовах воєнного стану. Зокрема, досліджується проблема втрати соціального статусу, обмеження доступу до ринку праці та необхідність перекваліфікації. Запропоновано конкретні шляхи підтримки молоді через соціальні ініціативи, державні програми та психологічну допомогу.

Висновки. Втрата роботи в умовах війни має комплексний вплив на молодь, спричиняючи соціальну ізоляцію, зниження рівня життя та негативні психологічні наслідки. Для мінімізації цих наслідків необхідно розробити стратегії підтримки, які включатимуть державні програми зайнятості, можливості перекваліфікації, соціальну інтеграцію та психологічну допомогу. Комплексний підхід дозволить молоді успішно адаптуватися до нових умов та зменшити рівень соціального напруження.

Ключові слова: безробіття молоді, соціальні виклики, економічні труднощі, психологічні наслідки, ринок праці, перекваліфікація, соціальна адаптація.

Kushta Veronika Serhiivna

Student,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Fushtay Oksana Vasylivna

PhD in Education, Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

SOCIAL CHARACTERISTICS OF YOUTH WHO LOST THEIR JOBS DURING MARTIAL LAW

The article examines the social characteristics of young people who have lost their jobs under martial law. It analyzes the main problems faced by this population category, including social, economic, and psychological aspects of unemployment. The primary focus is on the social challenges arising from job loss, such as financial instability, a decline in the standard of living, loss of social status, and difficulties in finding employment. The impact of military actions on young people's opportunities to access the labor market, education, and retraining is also considered. Additionally, the article highlights the psycho-emotional consequences of unemployment, including increased anxiety, stress, and the risk of social isolation.

Possible ways to support young people under martial law are proposed, including social initiatives, state programs, and psychological assistance.

Introduction. Youth unemployment under martial law is one of the most pressing socio-economic issues in modern Ukraine. The ongoing war has led to the mass closure of enterprises, drastic labor market shifts, and economic instability. Young people who have lost their jobs face not only financial difficulties but also social isolation, loss of professional identity, and decreased self-esteem. This article examines the main social, economic, and psychological consequences of unemployment among young people, as well as possible ways to address these challenges.

Purpose of the study. To analyze the social characteristics of unemployed youth under martial law and identify the key challenges they face. The study aims to assess the impact of job loss on social adaptation, psychological well-being, and financial stability.

Scientific novelty. The research provides a comprehensive analysis of the social, economic, and psychological aspects of youth unemployment in wartime conditions. In particular, it explores the loss of social status, restricted access to the labor market, and the necessity of retraining. The study proposes specific support measures, including social initiatives, government programs, and psychological assistance.

Conclusions. Job loss in wartime has a complex impact on young people, leading to social isolation, a decline in living standards, and negative psychological effects. To mitigate these consequences, it is crucial to develop support strategies, including government employment programs, retraining opportunities, social reintegration efforts, and psychological counseling. A comprehensive approach will help young people successfully adapt to new conditions and reduce social tensions.

Key words: youth unemployment, social challenges, economic difficulties, psychological consequences, labor market, retraining, social adaptation.

Вступ. Війна в Україні глибоко вплинула на всі аспекти життя громадян, особливо на молодь. Втрата роботи, спричинена воєнним станом, не лише змінює економічну ситуацію, але й веде до серйозних соціальних наслідків, які можуть суттєво позначитися на соціальному, психологічному та емоційному благополуччі молодих людей. Цей процес включає ряд аспектів, що пов'язані з адаптацією до нових умов життя, розвитку стратегій подолання стресу, а також зміною соціальних ролей і взаємодій.

Висвітлення соціальних проблем молоді, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану, є важливим аспектом дослідження сучасних викликів, з якими стикаються молоді люди в Україні. Ця проблема має багато аспектів, які потребують комплексного підходу, що охоплює соціальний, економічний, та психологічний контексти.

Аналіз останніх наукових досліджень, свідчить, що у працях багатьох вчених піднімається питання соціального впливу безробіття на молодь та необхідності забезпечення ефективної соціальної підтримки для молодих людей, які втратили роботу, особливо в умовах воєнного стану. Зокрема, ці питання розглядалися у роботах таких українських дослідників, як О. Злобіна, Т. Титаренко, В. Лазоренко та О. Ковальчук, які вивчали соціально-психологічні наслідки безробіття для молоді, роль соціальної підтримки та необхідність адаптації до змін.

Проблема підтримки молоді, що опинилася в умовах безробіття, в умовах воєнного стану, також знайшла відображення у працях зарубіжних науковців, зокрема М. Беккер, Р. Лейарда, Д. Сноуера, К. Грем та П. Долана. Їхні дослідження зосереджуються на впливі безробіття на психоемоційний стан молодих людей, необхідності державної підтримки та ролі соціальних зв'язків у подоланні наслідків безробіття.

Аналіз робіт таких українських науковців, як О. Злобіної та Т. Титаренко, та зарубіжних дослідників, таких як Р. Лейард і К. Грем, дозволяє зробити висновок, що проблеми молоді, яка втратила роботу через кризові обставини – це не лише особисті труднощі, а й виклик для суспільства та держави. Ця проблематика потребує комплексного вирішення з боку соціальної політики, з урахуванням особливостей психоемоційного стану молодих людей, що переживають безробіття, а також ефективного використання державних і громадських механізмів підтримки.

Мета та завдання нашої статті полягає в дослідженні соціальних особливостей молоді, яка втратила роботу в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодь, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану, перебуває в особливих соціальних обставинах, що суттєво впливають на їхній емоційний та соціальний стан. Втрата роботи в кризових обставинах створює глибоке відчуття невизначеності та тривоги, які можуть супроводжуватися емоційною напругою та фізичними порушеннями. Військові дії, також впливають на порушення режиму дня, що спричиняє невизначеність та перебої у розкладі життя під час військових дій, які як результат можуть підірвати регулярність та структурованість, що теж має свій негативний вплив [10]. Значна частина молодих людей демонструє ознаки депресії такі, як втрата мотивації, апатії та пригніченість. Це ускладнює їхню здатність діяти, приймати рішення та шукати нові можливості.

У соціальному вимірі молодь, яка втратила роботу, часто залежить від підтримки сім'ї, друзів або громадських організацій. Водночас, відсутність системної соціальної допомоги або труднощі з доступом до неї можуть лише поглиблювати проблему. Втрата роботи також знижує рівень соціальної активності та інтеграції, викликаючи відчуття ізоляції від суспільства. Молодь стикається із фінансовою нестабільністю, яка спричиняє додатковий стрес і посилює залежність від зовнішніх джерел допомоги [4]. Вона по-різному адаптується до нових умов життя. Частина молодих людей активно шукає нові можливості, перекваліфікується, використовує кризу як стимул для саморозвитку. Інша частина демонструє пасивну адаптацію, відкладаючи дії на майбутнє, що часто супроводжується уникненням проблем і зниженням активності. Загалом, молодь має підвищену потребу у психологічній та соціальній підтримці, яка допомогла б знизити рівень стресу, покращити емоційний стан і створити умови для професійного зростання [1].

Воєнний стан суттєво впливає на стан молоді, створюючи додаткові стресові фактори. Постійний потік негативної інформації, економічна нестабільність, відсутність чітких перспектив на майбутнє посилюють тривожність та страх. Молодь часто змушена відмовлятися від своїх попередніх планів, що поглиблює почуття безпорадності. Загалом, кризові умови вимагають створення комплексних програм

підтримки, які враховують як емоційні, так і соціальні потреби цієї категорії населення. Це сприятиме їхній успішній адаптації, інтеграції та професійному зростанню.

Кризова ситуація, спричинена воєнним станом, вимагає створення стратегій підтримки, які враховують специфічні виклики, з якими стикається молодь, що втратила роботу. Одним із ключових напрямків є розробка програм професійної переорієнтації та перекваліфікації, які мають на меті підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці. У цьому контексті важливою є співпраця державних установ, освітніх закладів і бізнесу, спрямована на надання доступу до сучасних технологій, тренінгів і стажувань у затребуваних галузях [3].

Важливу роль відіграють також ініціативи, спрямовані на підтримку соціальної активності молоді. Участь у волонтерських проєктах, громадських ініціативах та культурних заходах сприяє відновленню почуття приналежності до спільноти, допомагає молодим людям відчути власну значущість і створити нові соціальні зв'язки. Це особливо важливо для тих, хто відчуває ізоляцію через втрату роботи та соціального статусу. Фінансова стабільність є ще одним важливим елементом підтримки. Доступ до соціальних виплат, програм мікрофінансування чи позик для молодіжних підприємців може забезпечити базову стабільність та стимулювати підприємництво. Особливо ефективними можуть бути програми, спрямовані на підтримку молодих людей, які хочуть започаткувати власний бізнес чи розвивати інноваційні ідеї [2].

Крім того, слід посилювати інформаційну підтримку молоді. Створення онлайн-платформ, гарячих ліній та інформаційних центрів, які надають консультації щодо прав, можливостей працевлаштування, навчання та перекваліфікації, дозволить молодим людям краще орієнтуватися в умовах кризи. Це не лише підвищить рівень обізнаності, але й зменшить рівень невизначеності та тривоги. Не менш важливим є розвиток регіональних ініціатив, які враховують специфіку потреб молоді в різних громадах. Наприклад, у сільських регіонах акцент може бути зроблений на підтримці аграрних проєктів, а в міських умовах – на розвиток технологічних та креативних індустрій. Такий підхід дозволить максимально ефективно використовувати ресурси та створювати додаткові можливості для молоді.

Нарешті, важливим аспектом є формування політики довгострокової підтримки. Війна та її наслідки матимуть тривалий вплив, тому заходи соціальної підтримки мають бути інтегровані в національні програми розвитку, щоб забезпечити стійкий та системний підхід до вирішення проблем молоді, яка втратила роботу. Лише комплексний підхід, що включає матеріальну, інформаційну, освітню та, найголовніше, соціальну підтримку, дозволить ефективно адаптувати молодь до нових реалій та сприяти їхньому професійному та особистісному зростанню [5].

Одним із найяскравіших наслідків є зростання соціальної нерівності. Молодь, яка раніше мала

стабільне місце роботи, втрачає не лише джерело доходу, але й відчуття соціальної приналежності. Це може призводити до виникнення маргіналізації певних груп, особливо тих, хто проживає у регіонах, які найбільше постраждали від бойових дій. Нерівність посилюється і через нерівномірний доступ до ресурсів, таких як перекваліфікація чи навчання. Молоді люди з сільської місцевості чи віддалених регіонів стикаються з більшою кількістю обмежень, ніж ті, хто проживає у великих містах.

Важливим аспектом є зміна соціальних ролей молоді в суспільстві. Для багатьох робота була не лише засобом забезпечення матеріальних потреб, але й вирішальним фактором самоідентифікації. Втрата роботи означає втрату стабільності та звичного статусу, що може спровокувати зниження самооцінки та почуття меншовартості. У соціальній структурі такі молоді люди часто переходять із активної групи, яка займається професійною діяльністю, до пасивної групи, яка залежить від зовнішньої допомоги. Це створює додатковий тиск на суспільні інститути та соціальні системи.

Втрата роботи впливає і на взаємодію молоді з іншими групами населення. З одного боку, це може призводити до конфліктів між поколіннями. Старше покоління, яке вважається більш досвідченим, може отримувати пріоритет на ринку праці, що викликає напруження серед молоді, яка відчуває себе недооціненою. З іншого боку, молодь, яка втратила роботу, частіше звертається до сім'ї як до основного джерела підтримки. Це може підвищити залежність від батьків чи інших родичів, що змінює традиційну динаміку в сімейних стосунках і іноді створює додаткове напруження.

Тому нами було проведено дослідження за допомогою фокус-групи «Соціальні потреби молоді, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану» були опитані 35 молодих людей, які втратили роботу, внаслідок воєнного стану. Ми виявили певні соціальні характеристики, які допомогли визначити соціальні чинники та особливості молоді, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану.

Результати дослідження першого питання «Як довго ви перебуваєте без роботи? Чи було це пов'язано з воєнним станом?» виявили, що 75% (26 респондентів) втратили роботу безпосередньо через військові дії, закриття підприємств або зменшення обсягів роботи в їхній галузі. Ще 14% (5) втратили роботу через вимушений переїзд у безпечніші регіони. А 11% респондентів не змогли влаштуватись на роботу, в умовах воєнного стану. Середня тривалість безробіття триває 6–8 місяців (рис. 1).

Друге запитання було: «Що стало для вас найбільшим викликом після втрати роботи?» (рис. 2). 57% – 19 респондентів назвали найбільшим викликом фінансову нестабільність, ще 34% (12) вказали на труднощі з адаптацією до нових умов, відсутністю мотивації та невизначеність щодо майбутнього. 9% (4) згадали проблеми з пошуком роботи через брак кваліфікації або необхідність перекваліфікації. Оскільки більшість респондентів назвали

Рис. 1. Відповідь на питання: «Чи втрата роботи пов'язана з воєнним станом»

саме фінансові труднощі головною проблемою після втрати роботи, ми робимо висновок, що молодь зіткнулася з неможливістю забезпечувати свої базові потреби, оплачувати оренду житла, комунальні послуги, харчування та інші витрати. Особливо ця проблема стосується тих, хто не має заощаджень або підтримки з боку сім'ї.

Третє запитання звучало так: «Чи зверталися ви громадських організацій за підтримкою?» (рис. 3).

Лише 18% – 6 респондентів зверталися до громадських організацій за підтримкою. Основними причинами звернення були фінансова допомога, консультації щодо пошуку роботи, а також психологічна підтримка. Ті, хто скористався послугами організацій, здебільшого залишилися задоволеними отриманою

допомогою, хоча й відзначали обмежений доступ до таких сервісів або їхню недостатню ефективність.

Водночас 83% – 29 респондентів не зверталися до громадських організацій. Основні причини – це відсутність інформації про доступні сервіси, недовіра до ефективності таких організацій та сором звертатися по допомогу через бажання вирішувати проблеми самостійно. Отриманні результати свідчать про недовіру серед молоді, до громадських організацій та недостатню поінформованість про діяльність таких інституцій. Для покращення ситуації, важливо розвивати систему підтримки молодих людей, що втратили роботу, в умовах воєнного стану, від недержавних організацій, що матиме значний вплив на побудову вдалої кар'єри серед молоді.

Рис. 2. Що стало для вас найбільшим викликом після втрати роботи?

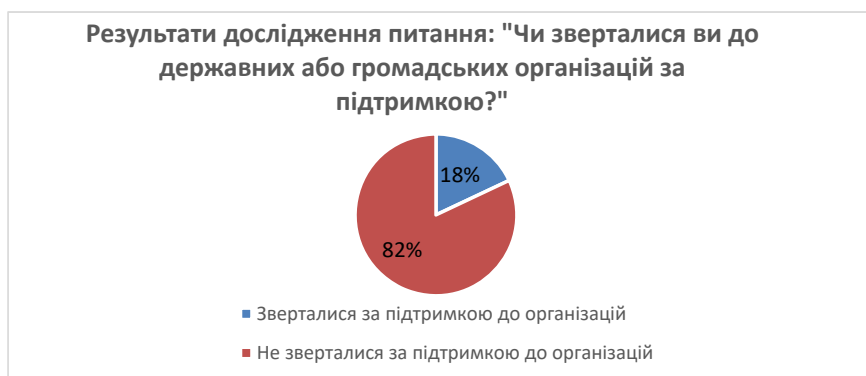

Рис. 3. Результати дослідження питання: «Чи зверталися ви до громадських організацій за підтримкою?»

Результати дослідження четвертого питання показали, що 70% респондентів постійно відчують тривожність через невизначеність свого майбутнього. Ця тривожність пов'язана із втратою роботи та неможливістю спрогнозувати, як розвиватиметься їхнє життя у найближчому майбутньому. Учасники фокус-групи зазначали, що це почуття є стійким і значною мірою впливає на їхнє повсякденне життя та емоційний стан (рис. 4).

Дослідження п'ятого питання «Чи отримуєте ви підтримку від сім'ї, друзів або знайомих?» (рис. 5) показало, що більшість молоді, яка втратила роботу в умовах воєнного стану, отримує підтримку від свого найближчого оточення. Основним джерелом допомоги є сім'я. 63% (22 респондентів) зазначили, що їхні родичі надають як фінансову, так і моральну підтримку. 26% (9 респондентів) відзначили, що друзі також відіграють важливу роль у їхньому житті в цей період. Основними формами допомоги є розмови, що підтримують, обмін досвідом і спільно проведене дозвілля, які допомагають відволіктися від проблем.

Однак звернення до громадських організацій та структурної соціальної допомоги залишаються низькими. Лише 11% (4 респондентів) скористалися послугами громадських організацій. Причинами такого низького показника можуть бути брак інформації про доступні можливості, недовіра до інституцій або відчуття, що вони не потребують сторонньої допомоги.

Останнє запитання звучало так: «Які можете запропонувати рекомендації для покращення соці-

альної підтримки молоді, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану?».

Респонденти фокус-групи акцентували увагу на важливості комплексного підходу до вирішення проблем молоді, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану. Основними напрямками покращення соціальної підтримки є розвиток програм перекваліфікації, психологічної допомоги, матеріальної підтримки та організація соціальних заходів для інтеграції. Запровадження цих ініціатив сприятиме зниженню рівня стресу, поліпшенню емоційного стану молоді та її успішному поверненню до професійного й соціального життя. Зокрема, респонденти підкреслили важливість розширення доступу до освітніх програм і курсів, які сприятимуть швидкому освоєнню нових професійних навичок. Вони вказали, що більшість молодих людей стикаються із проблемою відсутності чіткої інформації про можливості перекваліфікації, тому важливо створити спеціалізовані платформи, або спеціальні центри, які надаватимуть актуальну інформацію про доступні програми.

Фокус-група показала, що більшість молодих людей, які втратили роботу, в умовах воєнного стану, переживають постійну тривожність, яка негативно впливає на їхній емоційний стан і здатність адаптуватися до нових умов життя. Головними причинами тривожності є **фінансові труднощі**, пов'язані з неможливістю задовольняти базові потреби, **невизначеність майбутнього**, яка викликає страх і знижує впевненість у своїх силах, а також **відчуття соціальної ізоляції**, яке обмежує їхню здатність знаходити підтримку та взаємодіяти з оточенням.

Рис. 4. Чи відчуваєте тривогу та стрес через відсутність роботи?

Рис. 5. Чи отримуєте ви підтримку від сім'ї, друзів або знайомих?

Опитування вказує на необхідність комплексного підходу до підтримки молоді, яка втратила роботу, в умовах воєнного стану. Надання доступної соціальної та психологічної допомоги, фінансової підтримки та можливостей для професійного розвитку допоможе знизити рівень тривожності, відновити їхню впевненість у собі та сприяти адаптації до нових умов. Ці заходи також сприятимуть зниження соціальної напруги та створенню умов для сталого розвитку суспільства.

Крім того, безробітна молодь нерідко зіштовхується з упередженим ставленням з боку суспільства. Стереотипи про «непрацездатність» чи «недостатні зусилля» для пошуку роботи можуть посилити соціальну ізоляцію та створити бар'єри для повернення на ринок праці. Молодь може відчувати стигматизацію, яка впливає на її мотивацію брати участь у суспільному житті або шукати можливості для саморозвитку.

Особливо важливою є роль волонтерських організацій та громадських ініціатив, які можуть допомогти мінімізувати соціальні наслідки безробіття серед молоді. Такі організації створюють можливості для залучення молодих людей до волонтерської діяльності, що не лише сприяє соціальній інтеграції, а й допомагає зберегти почуття значущості та корисності. Волонтерство може стати важливим інструментом підтримки для тих, хто втратив роботу, оскільки воно забезпечує можливість розвивати нові навички, встановлювати соціальні зв'язки та зменшувати вплив негативних соціальних наслідків.

Таким чином, втрата роботи молоддю, в умовах воєнного стану створює багатогранні соціальні виклики. Вона впливає на рівень соціальної нерівності, змінює роль молоді в суспільстві, змушує їх переглядати свої відносини з іншими поколіннями та соціальними групами. Для пом'якшення цих наслідків необхідне залучення державних інституцій, громадських організацій і самих молодих людей до

спільної роботи над вирішенням проблем соціальної адаптації та інтеграції.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у вивченні впливу воєнного стану на соціально-психологічний стан молоді, що є малодослідженою проблемою в науковому середовищі. Дане дослідження може бути важливим внеском підтримки молоді в умовах воєнного стану, зокрема через соціальні ініціативи, державні програми та психологічну допомогу, та впровадженню комплексних програм соціально-психологічної підтримки, які сприятимуть поверненню молоді на ринок праці та їх інтеграції у суспільне життя.

Висновок. Втрата роботи молоддю, в умовах воєнного стану, є однією з ключових соціальних проблем сучасного українського суспільства. Вона має багатогранні наслідки, які проявляються у зростанні соціальної нерівності, порушенні стабільності в особистому та соціальному житті молоді, зниженні її мотивації та самооцінки. Психологічний тиск, стигматизація та обмеження можливостей для професійного розвитку суттєво впливають на здатність молоді адаптуватися до нових реалій.

Аналіз цієї проблеми підкреслює важливість розробки комплексних стратегій підтримки молоді, які включатимуть соціальну, економічну, та психологічну допомогу. Необхідно впроваджувати програми перекваліфікації, підтримувати волонтерські ініціативи, сприяти розвитку соціального підприємництва та забезпечувати доступ до якісної освіти. Крім того, державні інституції та громадські організації мають активізувати зусилля для створення умов, які сприятимуть поверненню молоді на ринок праці та їх інтеграції у суспільне життя.

Розв'язання цієї проблеми є надзвичайно важливим, оскільки від соціальної інтеграції молоді залежить майбутнє відновлення економіки, стабільність суспільства та розвиток країни в цілому. Інвестиції в молодь, яка переживає складні часи, є інвестиціями у стійкість і прогрес українського суспільства.

Список літератури:

1. Васильєва Н. Г. Соціальна підтримка безробітної молоді: виклики та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 3. Ужгород, 2022. С. 89–93.
2. Довженко А. М., Петренко, В. Ю. Перекваліфікація як інструмент адаптації молоді в умовах безробіття. *Економіка праці*. Вип. 5. Харків, 2021. С. 33–38.
3. Карпенко Т. І. Вплив безробіття на емоційний стан молоді. *Проблеми соціальної психології*. Том 15. Одеса, 2021. С. 112–118.
4. Левченко О. П. Психологічна підтримка молоді в умовах безробіття. *Практика соціальної роботи*. Том 9. Харків, 2020. С. 43–48.
5. Нікітіна Л. М. Соціальна ізоляція як наслідок втрати роботи. *Актуальні проблеми соціології*. Том 6. Львів, 2021. С. 87–91.
6. Поліщук Т. О. Адаптація молоді до змін на ринку праці. Київ: Центр наукових досліджень, 2022. 194 с.
7. Романенко С. В. Перекваліфікація як стратегія соціальної підтримки. *Економіка і суспільство*. Вип. 7. Івано-Франківськ, 2022. С. 39–44.
8. Сухомлин М. А. Інноваційні підходи до роботи з молоддю в умовах кризи. Львів: Вид-во «Новий формат», 2022. 238 с.
9. Устименко Н. Г. Проблеми соціальної роботи з молоддю у період безробіття. *Психологія і суспільство*. Вип. 3. Київ, 2020. С. 29–35.

10. Фуштей О., Глухманюк О. Особливості соціальної роботи з дітьми з гіперактивною поведінкою в умовах воєнного стану. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*, 2024. Вип. 77. С. 72–77.

11. Харченко І. В. Соціальна політика щодо молоді під час війни. Київ: Центр політичних досліджень, 2022. 254 с.

References:

1. Vasylieva, N. G. (2022). Sotsialna pidtrymka bezrobitnoi molodi: vyklyky ta perspektyvy [Social Support for Unemployed Youth: Challenges and Prospects]. Uzhhorod. [in Ukrainian].
2. Dovzhenko, A. M. & Petrenko, V. U. (2021). Perekvalifikatsiia yak instrument adaptatsii molodi v umovakh bezrobittia [Retraining as an Instrument for the Adaptation of Youth in Conditions of Unemployment]. Kharkiv. [in Ukrainian].
3. Karpenko, T. I. (2021). Vplyv bezrobittia na emotsiinyi stan molodi [The Impact of Unemployment on the Emotional State of Youth]. Odesa. [in Ukrainian].
4. Levchenko, O. P. (2020). Psykholohichna pidtrymka molodi v umovakh bezrobittia. [Psychological Support for Youth in Conditions of Unemployment]. Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Nikitina, L. M. (2021) Sotsialna izoliatsiia yak naslidok vtraty roboty [Social Isolation as a Consequence of Job Loss]. Lviv. [in Ukrainian].
6. Polishchuk, T. O. (2022). Adaptatsiia molodi do zmin na rynku pratsi [Adaptation of Youth to Changes in the Labor Market]. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Romanenko, S. V. (2022). Perekvalifikatsiia yak stratehiia sotsialnoi pidtrymky [Retraining as a Strategy for Social Support]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
8. Sukhomlyn, M. A. (2022). Innovatsiini pidkhody do roboty z moloddu v umovakh kryzy [Innovative Approaches to Working with Youth in Times of Crisis]. Lviv. [in Ukrainian].
9. Ustymenko, N. G. (2020). Problemy sotsialnoi roboty z moloddu u period bezrobittia [Problems of Social Work with Youth during Unemployment]. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Fushte, O.V., & Hlukhmaniuk, O.V. (2023). Features of social work with children with hyperactive behaviour in a state of martial law. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia*. [in Ukrainian].
11. Kharchenko, I. V. (2022). Sotsialna polityka shchodo molodi pid chas viiny [Social Policy for Youth during the War. Kyiv: Center for Political Research]. [in Ukrainian].